

Bilaga 6:13 till kommunstyrelsens protokoll den 19 mars 2003, § 17

PM 2003 RIV (Dnr 042-3597/2002)

Arkiv för alla – nu och i framtiden

Remiss från Kulturdepartementet

Remisstid 28 februari 2003, förlängt till 19 mars 2003

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remissen från Kulturdepartementet översänds denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Bakgrund

Kulturdepartementet har remitterat betänkandet *Arkiv för alla – nu och i framtiden* till Stockholms stad för synpunkter. Sammanfattning redovisas i *bilaga*.

Betänkandet behandlar vissa arkivfrågor i syfte att föreslå åtgärder som underlättar för nya grupper att använda arkiven och som förbättrar arkivens tillgänglighet. Förslagen i betänkandet är primärt av organisatorisk art. Utredningen föreslår bland annat att Riksarkivet slås samman med de sju landsarkiven till en ny myndighet, Arkivverket. Resterande förslag rör riktlinjer och uppdrag till den föreslagna nya myndigheten.

Remisser

Ärendet har remitterats till kulturnämnden. Nämnden överlämnar och åberopar ett tjänsteutlåtande från stadsarkivet. I detta tillstyrks en omorganisation där Riksarkivet och de sju landsarkiven föreslås bli en myndighet. Dock bör stadsarkivets ställning som statlig arkivmyndighet bibehållas enligt gällande avtal mellan staden och staten.

Övriga förslag bör i första hand ses som underlag för förändringsarbete inom Arkivverket och riktlinjer för samarbete inom arkivområdet på nationell nivå.

Mina synpunkter

Stadens arkiv är en mycket viktig resurs för vår demokrati. Välordnade arkiv är en nödvändighet för ett öppet och demokratiskt samhälle och en förutsättning för offentlighetsprincipen. I Stockholm kan vi vara mycket stolta över vårt stadsarkiv där vi medvetet och systematiskt arbetar med att datorisera och tillgängliggöra den enorma faktavolym staden har tillgång till.

Vi ser också att intresset för stadens kulturarv är stort i Stockholm. Stadsarkivet utarbetade inför stadens 750-årsjubileum en ny CD-rom/DVD-produkt om Gamla Stan. På så sätt levandegjordes stadens historia och stockholmarna uppmärksammades på den historie- och kunskapsskatt som stadsarkivet utgör. Att kultur, och därmed också det historiska kulturarvet, är till för alla är centralt i majoritetens kulturpolitik i Stockholm. För att uppmuntra och öka känslan av stolthet över vår stad behöver vårt kulturarv tillgängliggöras och bli synligt för alla och envar.

Organisatoriska förändringar som underlättar samverkan och samordning av resurser på det nationella arkivområdet välkomnas. Med tydlig rollfördelning och samverkande enheter under samma myndighetstak kan resurser frigöras och samordningsvinster finnas i syfte att ytterligare förbättra tillgängligheten av arkivinformation. I övrigt instämmer jag med kulturnämndens och stadsarkivets synpunkter.

Jag föreslår med hänvisning till vad som ovan anförts att kommunstyrelsen beslutar följande

Som svar på remissen från Kulturdepartementet översänds denna promemoria.

Stockholm den 6 mars 2003

ERIK NILSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

ÄRENDET

Kulturdepartementet har remitterat betänkandet Arkiv för alla – nu och i framtiden.

REMISSER

Ärendet har remitterats till kulturnämnden.

Kulturnämnden beslöt den 21 januari 2003 att åberopa och överlämna stadsarkivets tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Stadsarkivets tjänsteutlåtande av den 9 januari 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Det är märkligt att utredningen inte har samordnat sitt förslag med offentlighets- och sekretesskommittén vars betänkande *Ordning och reda bland allmänna handlingar* delvis behandlar samma ämne. Texten är på många ställen oklar och i vissa stycken motsägelsefull, till exempel används ett så centralt begrepp som *arkiv* i olika betydelser.

Arkivverkets organisation

En samordning av tillsynen är önskvärd. Den statliga omorganiseringen med sammanslagningar som pågår för närvarande innebär att landsarkiven får allt färre myndigheter under sin tillsyn. Utlokaliseringen av myndigheter från Stockholm minskar också antalet myndigheter under Stadsarkivets tillsyn. Dessutom stämmer de regionala myndigheternas distriktsindelning ofta inte överens med landsarkivdistrikten. En omorganisation enligt förslaget tillstyrks därför. Stadsarkivets ställning som statlig arkivmyndighet måste dock bibehållas enligt gällande avtal mellan staden och staten.

Det måste dock konstateras att en sammanslagning inte automatiskt leder till samordning. Förslaget till intern organisation av arkivverket är oklart. Där nämns endast övergripande tillsynsprojekt. Det framgår inte var i organisationen som den normala tillsynen ska placeras.

Det bör också noteras att Utredningen *Arkiv för alla* och Offentlighets- och sekretesskommittén inte har samma föreställning om tillsynens huvudsakliga mål. I *Arkiv för alla* verkar målet med denna verksamhet vara att minska myndigheternas kostnader medan Offentlighets- och sekretesskommittén i sitt betänkande synes ha utgått från att tillsynens uppgift är att kontrollera att lagen följs. Då kan konsekvensen bli att tillsynen inte alltid leder till att den billigaste lösningen väljs. Utgångspunkten måste vara att arkiv skall bevaras, vårdas och skyddas för att uppfylla de syften som lagstiftarna har angett i lagen.

Samarbete mellan staten och kommunerna

Samverkan mellan statliga och kommunal arkivverksamhet är ingen nyhet. Arkivsektorn har dock inte varit förskonad mellan motsättningar centralt och lokalt, där den kommunala självstyrelsen framhållits som ett hinder för nationella lösningar. Det bör dock vara naturligt att den statliga expertmyndigheten får en samordnande roll utan att detta inskränker den kommunala självstyrelsen.

Förslaget att Arkivverket får en samordnande roll i det samarbete som blir allt nödvändigare välkomnas. Det finns dock klara skillnader mellan samarbetet inom den offentliga sektorn och inom arkivsektorn i sin helhet. Stat och kommun lyder under samma regelverk när det gäller offentlighet och hantering av allmänna handlingar. Förhållandet mellan det nationella rådet för arkivfrågor och samrådsgruppen för kommunala arkivfrågor måste övervägas. Det nationella rådet bör endast hantera frågor som är sektorsövergripande. Frågor som rör tillämpningen av lagstiftningen bör hanteras av samrådsgruppen.

Tillhandahållande och tillgängliggörande av arkiv

Arkiv bevaras för att användas. Stadsarkivet arbetar på flera områden för att öka användningen av arkivmaterialet, bland annat i samarbete med utbildningsförvaltningen och skolorna. Denna verksamhet har stort värde. Det är dock tveksamt att det ska bestämmas centralt att Arkivverkets resurser ska användas till arkivpedagoger. Det bör vara verkets sak att prioritera.

De registrerings- och digitaliseringsarbeten som bedrivs idag har i allt för stor utsträckning startats genom lokala initiativ och en nationell samordning har saknats. Det är en stor svaghet i systemet. Eftersom endast en mycket liten del av våra arkivbestånd kan digitaliseras är det viktigt att det arbete som bedrivs samordnas och planeras så långt det går. Det skulle kunna vara en uppgift för det föreslagna nationella rådet.

Ett annat viktigt arbetsområde för det nationella rådet är att öka tillgängligheten till arkivinformation över internet. Allmänheten ska kunna beställa handlingar via nätet, online. Det är också viktigt att notera att tillgängligheten är minst lika viktig för arkivinstitutioner inom den enskilda sektorn.

I jämförelse med bibliotekens kundkrets är arkivinstitutionernas besökare en försvinnande andel av befolkningen, främst akademiska forskare och släkt- och hembygdsforskare. Det finns all anledning att försöka sprida arkivanvändandet till nya grupper. Det torde vara nödvändigt att samordna samhällets resurser på detta område.

Digitalt bevarande

Om inte särskilda insatser görs för att bevara digitala handlingar kommer väsentlig information om vårt samhälle gå förlorad. Det bör tas ett samlat nationellt grepp i denna fråga. Särskilt kommunerna är ett problem i sammanhanget. Den kommunala samrådsgruppen bör få ett viktigt uppdrag i detta avseende.

Arkivmyndigheternas resurser

De allt mer ökande arkivmängderna innebär ökade kostnader. Resurserna bör därför ökas i takt med materialets tillväxt. Utredningen har valt att inte föreslå någon ändring i nuvarande system för resursöverföringssystem i staten. Detta system, som också tillämpas i Stockholm stad, ger en någorlunda tillfredsställande finansiering. Utredningen pekar emellertid på ett antal angelägna arbetsuppgifter för arkivmyndigheterna vid sidan av den rena förvaringen. Det är därför otillfredsställande att man inte diskuterar resursfrågan. För stadsarkivets del kommer ett genomförande av förslagen att innebära krav på ökade resurser från staten, eftersom staden inte kan finansiera statlig verksamhet.

SAMMANFATTNING

Arkivutredningen Arkiv för alla har haft i uppdrag att se över vissa arkivfrågor. En övergripande uppgift har varit att föreslå åtgärder som underlättar för nya grupper att använda arkiven och som förbättrar arkivens tillgänglighet.

Det statliga arkivväsendet

Utredningen föreslår att en ny arkivmyndighet bildas genom att Riksarkivet och landsarkiven slås samman till en myndighet, Arkivverket. Där ska finnas enheter som motsvarar nuvarande Riksarkivet i dess depåfunktion, Krigsarkivet och landsarkiven. Ett nationellt råd för arkivfrågor med representanter från hela arkivsektorn, inklusive den kommunala arkivsektorn, och olika användargrupper ska bistå riksarkivarien med upplysningar och synpunkter i principiellt viktiga frågor. Arkivverket föreslås också initiera och driva projekt angående samverkan i regionerna och lokalt mellan de olika arkivinstitutionerna.

Arkivverket föreslås få i uppdrag att närmare utreda förutsättningarna för fördjupad och utökad samverkan mellan kommunal och statlig arkivverksamhet. Inom ramen för detta uppdrag bör det initieras konkreta regionala samverkansprojekt i vilka statliga och kommunala men också enskilda arkivinstitutioner ingår. Verksamheten som bedrivs av Samrådsgruppen för kommunala arkivfrågor föreslås utökas.

Enskilda arkiv

Utredningen menar att det föreslagna Arkivverket ska verka för att enskilda arkiv bevaras, vårdas och tillgängliggörs. De enskilda arkiven bör representeras i det nationella rådet för arkivfrågor. Nämnden för enskilda arkiv inom Riksarkivet bör läggas ned och dess uppgifter övergå till Arkivverket.

Bevarande av dokument på de nationella minoritetsspråken

Utredningen föreslår att det för varje nationellt minoritetsspråk ska utses en arkivinstitution med ansvar för bevarandet av dokument på detta språk. Dessa bör scannas i syfte att öka tillgängligheten av dem. Representanter för de nationella minoritetsspråken bör också finnas i det nationella rådet för arkivfrågor. De medel som avsätts för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur bör i den del de avser arkiv fördelas av Arkivverket.

Tillgängligheten

Arkivverket föreslås ha som uppdrag att initiera, stötta och agera rådgivare för nydanande pedagogiska och publika arkivprojekt runt om i landet. Här skall prioritet ges åt verksamheter som bedrivs i bred samverkan mellan olika aktörer som exempelvis mellan olika arkivinstitutioner och mellan arkiv, bibliotek, museer och olika organisationer. Inom Arkivverket bör inrättas en tjänst som arkivpedagog i varje landsarkiv. Barn, ungdomar, människor med annan kulturell bakgrund än den svenska och människor med funktionshinder bör vara prioriterade målgrupper som arkivanvändare. Utredningen föreslår också att Arkivverket i samarbete med Luleå tekniska universitet inrättar en forsknings- och utvecklingsenhet som utvecklar tekniska lösningar för långsiktiga lösningar för digital information.